

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра психолого-медико-педагогічних-основ корекційної роботи

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ»**

Виконала: студентка 2 курсу групи КорЛб1-М18з
спеціальності 016 Спеціальна освіта

Косюк Евеліна Петрівна

Керівник:

Опалюк О.М., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії
та спеціальних методик

Рецензент:

Левицький В.Е., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії
та спеціальних методик

	2
ЗМІСТ	
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ	
ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ	
1.1. Логопедична робота як складова психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання	7
1.2. Зміст професійної компетентності логопеда у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами	18
Висновки до розділу 1.....	
РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ НАПРЯМІВ ТА ЗМІСТУ	
ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ	
2.1. Практичне вивчення умов, завдань і змісту логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу	27
2.2 Умови ефективності логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу	43
2.2.1. Робота з батьками як складова організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу	50
2.2.2. Співпраця логопеда з іншими фахівцями закладу інклюзивного типу	61
Висновки до розділу 2	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Діти з особливими освітніми потребами – діти з ООП

Інклюзивно-ресурсний центр – ІРЦ

ВСТУП

Сучасні соціально-економічні умови в Україні визначають необхідність удосконалення змісту спеціальної освіти з врахуванням потреб суспільства, спрямованих на всебічний розвиток особистості з особливими освітніми потребами.

Важливе місце в інклюзивній формі навчання посідає логопедична робота, яка є складовою комплексного психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному навчанні загальноосвітньої школи, орієнтованому на системне навчання, виховання, соціалізацію школярів та підтримку їхнього здоров'я. Слід зазначити, що реалізації корекційно-розвивальних цілей у навчальному процесі потребує специфічних умов організації логопедичної роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку.

Багато досліджень в галузі спеціальної освіти спрямовані на вивчення питань оптимізації корекційно-навчального процесу з дітьми із проблемами розвитку, які б сприяли більш повній компенсації дефекту (Ю. Гаркуша, Л. Єфіменкова, Н. Крилова, В. Юртайкін, М. Фомічева та ін.). Проблеми розробки методичних засад інклюзивної освіти, практичним аспектам її впровадження в Україні, питанням надання корекційно-розвивальних послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти у своїх дослідженнях розкривають Ю. Богінська, В. Болдирева, В. Бондар, Л. Вавіна, Т. Вісковата, Е. Данілавічюте, Н. Дятленко, В. Засенко, Т. Євтухова, І. Іванова, А. Колупаєва, С. Литовченко, В. Ляшенко, Н. Софій, О. Савченко Савчук, В. Синьов, О. Столяренко, О. Таранченко, Л. Шевчук, М. Шеремет та ін. Питання організації діяльності фахівців закладів інклюзивного типу висвітлені у колективних та індивідуальних доробках Е. Данілавічюте, Л. Даниленко, А. Колупаєвої, А. Мельник, Н. Найди, С. Миронової, Л. Прохоренко, Ю. Рібцун, Н. Софій та ін. Проте питанням організації і здійснення логопедичного супроводу дітей в умовах інклюзивного закладу присвячені поодинокі дослідження (Н. Басалюк, В. Кисличенко, З. Куїжева, О. Ткач), що розкривають лише окремі складові цього складного процесу.

Це і обумовило вибір нами теми дослідження «Організація логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу»

Мета дослідження: теоретико-практичне вивчення умов, завдань і змісту логопедичної роботи у закладах інклюзивного типу.

Об'єкт дослідження: система організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу

Предмет дослідження: особливості організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати нормативно-правові основи логопедичної роботи;
2. Вивчити практику організації та виявити специфіку логопедичної роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку в закладах інклюзивного типу;
3. Визначити умови організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу.
4. Особливості організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу

Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичної літератури та нормативно-правових документів, вивчення педагогічного досвіду, вивчення документації вчителя-логопеда, якісний аналіз результатів.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні на основі узагальнення практичного досвіду структурних та змістових особливостей надання логопедичної допомоги в закладах інклюзивного типу, у виявленні умов досягнення ефективності логокорекційної роботи у цих закладах. За результатами дослідження розроблено умови та практичні рекомендації щодо організації та проведення логопедичної роботи у закладах інклюзивного типу, які можуть бути використані з метою оптимізації логокорекційного процесу у них.

Експериментальна база дослідження Тячівський інклюзивно-ресурсний центр.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю.

Структура роботи. Дипломна робота магістра включає вступ, два розділи, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

ВИСНОВКИ

Теоретичний та практичний аналіз проблеми організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу дав можливість зробити наступні висновки:

Ключовим завданнями логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу є розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, подолання порушень усного і писемного мовлення, формування комунікативних умінь, розвиток мовленнєвої, загальної та дрібної моторики, формування фонетико-фонематичної, лексико-граматичної сторін мови, зв'язного мовлення, розвиток темпу, ритму, тембру, сили голосу, інтонування, емоційного забарвлення.

Системою логопедичної роботи передбачається подолання мовленнєвих порушень за умови організації певних складових, а саме: створення відповідного предметно-розвиваючого мовленнєвого середовища, певного режиму роботи, доцільного поєднання індивідуальних та фронтальних форм роботи, наявність професіоналізму педагогів, інтеграції зусиль логопеда, вихователів та батьків; систематичність, цілеспрямованість і поетапність роботи вчителя-логопеда за відповідною програмою; взаємозв'язок і наступність у роботі логопеда та інших фахівців психолого-педагогічного супроводу.

Систему логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу складають: зміст корекційної роботи; взаємодія з дитиною через різні форми роботи й види діяльності; етапи корекції фонетичних порушень; форми взаємодії між логопедом, вчителем, сім'єю та громадськістю. Основною її метою є забезпечення ефективності навчально-виховного процесу та розвитку осіб із порушеннями психофізичного розвитку, а також попередження мовленнєвих порушень та шкільної неуспішності.

Практичне дослідження особливостей організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу показало, що корекційно-педагогічна діяльність учителя-логопеда в закладах інклюзивного типу регламентується нормативно-правовими документами різного рівня. Діти з особливими освітніми

потребами, які навчаються в інклюзивних закладах, можуть отримувати корекційну допомогу за місцем навчання, при умові наявності спеціалістів, у логопедичному пункті та в інклюзивно-ресурсному центрі, завданням якого є проведення комплексної оцінки, в тому числі і оцінку мовленнєвого розвитку дитини, яка проводиться з метою визначення рівня розвитку та використання вербальної та невербальної мови, наявності мовленнєвого порушення та його структури.

Ефективність корекційної роботи в закладах інклюзивного типу залежить від створеного різноманітного, естетичного оформлення предметно-розвиваючого середовища на підставі наявної нормативно-правової документації. Аналіз організації дозволив виділити основні структурні компоненти професійної діяльності вчителя-логопеда інклюзивного закладу, а саме: діагностичний, організаційний та корекційно-розвивальний та специфічні особливості організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу. Зокрема: постійний пошук індивідуальних підходів до дитини; комбінований та ігровий характер логопедичних занять; формування наслідувальної діяльності; організація контексту занять; спостереження за внутрішнім станом дитини; моделювання ситуацій досягнення, тобто важливо створювати такі умови, щоб у дитини виникала потреба говорити; повільний темп формування нових навичок; постійна затребуваність придбаних навичок, що передбачає тісний контакт з батьками, вчителями, вихователем і дефектологом.

На основі аналізу нормативно-правової бази, практики та особливостей організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу та виділенні структурних компонентів професійної діяльності вчителя-логопеда інклюзивного закладу нами було виділено умови організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу. Виділені нами умови полягають у: застосуванні особистісно-орієнтованого підходу до навчання дитини з особливими освітніми потребами, індивідуалізації корекційного процесу, що передбачає диференціацію навчального матеріалу, розроблення системи

завдань різного рівня складності та обсягу, створення системи заходів з організації процесу навчання, який має враховувати індивідуальні особливості кожного учня; забезпеченні корекційно-розвивальної складової навчального процесу; системному поетапному підході до розвитку дітей з особливими освітніми потребами, що передбачає інтеграцію зусиль всіх фахівців психолого-педагогічного супроводу, раціонально створене розвиваюче середовище в групі, грамотно плановані всі розділи роботи, особливо, що стосується розвитку зв'язного мовлення, враховуючи структуру мовного порушення і супутні вторинні відхилення; наступності та неперервності навчально-виховного процесу; застосуванні різних форм взаємодії з дитиною; спільній роботі з батьками, яка є вагомим складовою організації логопедичної роботи в закладах інклюзивного типу.

Особливе значення в умовах інклюзії для дітей із особливими освітніми потребами має співпраця вчителя-логопеда з батьками. Успішність корекційно-розвивального навчання насамперед визначається тим, наскільки чітко продумана, організована та реалізована наступність у роботі вчителя-логопеда, вчителів, вихователів та батьків. Напрямки роботи щодо включення батьків у корекційний процес пов'язані з: інформативністю батьків стосовно результатів психолого-педагогічного та логопедичного вивчення їх дитини; інформуванням стосовно вікових особливостей нервово-психічного розвитку, етапів становлення мовленнєвої функції; знайомством з методами та формами корекційно-розвиваючого впливу; залученням батьків до активної участі в корекційному процесі щодо подолання наявного мовленнєвого порушення; навчанням батьків прийомам корекційно-розвиваючої роботи з дитиною; формуванням у батьків і дітей уявлення про основні критерії готовності до навчання в школі та формування передумов до виникнення писемного мовлення; акцентуванням уваги батьків на позитивних досягненнях в розвитку, забезпечення інформацією щодо створення умов для їх прояви, адже довіра батьків до педагога ґрунтується на повазі до його досвіду, знань,

компетентності в питаннях корекції мовленнєвих порушень, а головне, на довірі до нього в силу його особистісних якостей.

Визначено, що для забезпечення наступності корекційно-розвивального процесу ефективними є спільні форма роботи логопеда з педагогічними працівниками, зокрема, бінарні заняття на яких одночасно реалізуються корекційні, навчальні, виховні завдання. Слід відмітити, що важливим компонентом інклюзивного навчання є вироблення єдиних вимог до учнів з мовленнєвими вадами зі сторони вчителя та логопеда.

Перспективними напрямками дослідження може бути розроблення моделі підготовки вчителів-логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Л., Білецька І. Інклюзивне навчання: перші кроки в Україні. Дошкільне виховання. 2007. 108 с.
2. 12 тисяч дітей з особливими потребами сіли за «звичайні парти» – Марина Порошенко. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2575977-12-tisac-ditej-z-osoblivimi-potrebam-i-sili-za-zvicajni-partimarina-porosenko.html> (дата звернення: 17.07.2019) 2005. – 176 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти: наказ МОН молодь спорту України від 22.05.2012 р. № 615 [Електронний ресурс] // режим доступу до вид.: www.zakon.rada.gov.ua
4. Басалюк Н. М. Методична робота вчителя логопеда в аспекті інклюзивної освіти. Актуальні питання корекційної освіти. 2010. № 1. С. 29 – 35.
5. Бібік Н. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина. – Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
6. Богуш А.М. Обучение правильной речи в детском саду. Київ : Радянська школа, 1990. 216 с.
7. Болотов В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. Педагогика. Москва, 2003. № 10. С. 8 – 14.
8. Бондар В. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: навч. посіб. Київ : Наш час, 2017. 120 с.
9. Волкова Г.А., Шаховская С.Н. Логопедия : учебник для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2009. 703 с.
10. Выготский, Л. С. Мышление и речь. Москва: Лабиринт, 1999. 350 с.
11. Гальперин П.Я. Введение в психологию. Москва : Педагогика, 1984. 340 с.
12. Глухов В.П. Взаимосвязь в работе логопеда и воспитателя по

развитию связной речи детей дошкольного возраста с ОНР. Москва : Феникс, 1993. 76 с.

13. Гончаренко.С. Інклюзивна освіта приживається в звичайних школах // Освіта України. 2009.

14. Грибова О.Е. Технология организации логопедического обследования. Москва : Айрис-пресс, 2005. 96 с.

15. Дерба С. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами // Освіта України. – 2004.

16. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80. Соціальні послуги // Інф. збірник МОН України. № 5–6. Київ : Освіта, 1994.

17. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М. Если ваш ребенок отстает в развитии. Москва: Медицина, 1993. 105 с.

18. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитись? Методичний посібник, присвячений питанням психолого-педагогічної допомоги молодшим школярам із труднощами у навчанні. Київ : Початкова школа, 2003. 128 с.

19. Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г., Романенко О.В., Скрипка Н.С. Корекція психо-соціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі. Навчально-методичний посібник. Київ, 2003. 155 с.

20. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. Київ : Педагогічна преса, 2009. № 30. С. 3–13.

21. Каплієнко, А. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами в позашкільних закладах. Особлива дитина: навчання і виховання. Exceptional child: teaching and upbringing : наук., навч., інформ. журн. 2018. № 2. С. 65–75

22. Квинт Л.А. Речевые аномалии у детей школьного возраста и борьба с ними. Харьковт: Укр. гос. психоневрол. ин-т, 1928. 28 с.

23. Колупасва А., Савчук Л. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ». 2011. 274 с.

24. Колупасва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: Самміт – Книга, 2009. 272 с.
25. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 [Електронний ресурс] // режим доступу до вид.: www.zakon.rada.gov.ua
26. Лавская Н. Особенности профессиональной деятельности педагога-дефектолога. Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. 2012. № 31. С. 229–231.
27. Леонтьев А.А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии :избр. психол. тр. Москва : Моск. психол. -социал. ин-т; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. 448 с.
28. Лисина М.И. Общение, личность и психика ребенка / М.И. Москва : МОДЭК, 1997. 383 с.
29. Логопедия. Методическое наследие: Пособие для логопедов и студентов дефект. факультетов педвузов. / Под ред. Л.С.Волковой. Москва : Владос, 2006. 680с.
30. Логопедия: методические традиции и новаторство / Под ред. С.Н. Шаховской, Т.В. Волосовец. Москва : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2003. 336 с.
31. Лурия А.Р. Письмо и речь. Нейролингвистические исследования: учеб. пособ. для студентов вузов. Москва : Academia, 2002. 345 с.
32. Миронова С. П., Гаврилов, О.В., Матвеева М.П. Основы корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2010. 264 с.
33. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва : Педагогика, 1981. Т. 1. 324 с.
34. Пінчук Ю. Готовність майбутнього вчителя-логопеда до професійної діяльності. Теорія і практика сучасної логопедії. Київ : Актуальна освіта, 2005. 156 с.
35. Про затвердження Типового положення про атестацію

педагогічних працівників: наказ МОН України від 06.10.2010 р. №930 [Електронний ресурс] // режим доступу до вид.: www.zakon.rada.gov.ua

36. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22.

37. Психолого-медико-педагогическая консультация: методические рекомендации / Науч. ред. Л.М. Шипицына. 2-е изд., доп. Санкт Петербург : ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2002. 352 с.

38. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками : молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання. 2011. – № 1. С. 33–37

39. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу. Харків : «Основа», 2012. 239 с.

40. Родигіна І. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Видавнича група , «Основа», 2005. 96 с.

41. Степанова О. А. Организация логопедической работы в дошкольном образовательном учреждении. Москва : ТЦ Сфера, 2003. 112 с.

42. Тихеева Е.И. Развитие речи детей. Москва : Педагогика, 1981. – 279 с.

43. Ткач О.М. Залучення батьків до надання корекційної допомоги дітям з ТПМ в умовах класів інклюзивного навчання. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. 19(1). С. 430-437.

44. Федорович Л. Концептуальні засади підготовки логопеда до роботи з дітьми раннього віку у вищих навчальних закладах в умовах інтеграції в європейський освітній простір. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. Вип. 21. С. 286–290.

45. Федорович Л. О. Логопедичний альбом. Полтава, 2001. 186 с.

46. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей

дошкільного і молодшого шкільного віку. Полтава, 2004. 370 с.

47. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения: Практикум по логопедии. Учебное пособие. – Москва : «Просвещение», 1989. 239 с.

48. Хватцев М.Е. Логопедия: работа с дошкольниками. – Москва : Изд-во АСТ. 2002. 258 с.

49. Хитрюк В. Готовность педагогов к работе в условиях инклюзивного образования. Вестник ЧГПУ им. И.Я. Яковлева. 2013. № 3 (79). С. 189–194.

50. Шаховская С. К проблеме профиограммы как теоретической модели личности логопеда. Совершенствование системы учебно-воспитательной работы со студентами-дефектологами в условиях педвуза. – Москва : Просвещение, 1986. С. 25-31.

51. Шеремет М. Логопедія: підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 672 с.